

VEILEDER FOR FOREBYGGING OG OPPFØLGING AV SKOLEFRAVÆR

Vågan
Kommune

Ved bruk av hele eller deler av denne veilederen, bes det om korrekt kildehenvisning. Veilederen er et levende dokument og vil revideres jevnlig. Nyeste versjon vil til enhver tid ligge på hjemmesidene til Vågan kommune.

VÅGAN KOMMUNE

Forord

I Norge har alle barn og unge mellom 6-16 år rett og plikt til opplæring, og de fleste elever får dette på skolen. Elever som fullfører sin skolegang har bedre forutsetninger for å lykkes i livet, iht. sosiale funksjonsevne, psykisk helse, muligheter i arbeidslivet og hvordan hverdagen takles. Selv om de aller fleste barn og ungdommer går på skolen uten problemer, er det en del elever som strever med å komme på skolen. Dersom barn og unge uteblir fra opplæringen over lengre tid kan det skape vansker for videre skolegang. En stor del av elevene som dropper ut av videregående skole har hatt et gjennomgående høyt fravær da de gikk i grunnskolen.

Vågan kommune har fokus på forebygging av frafall i tidlig alder, og skal iverksette tiltak raskt ved alvorlig skolefravær. Vi vet at gode rutiner for registrering og oppfølging av fravær har mye å si for forebygging av skolefravær. Ved tidlig avdekking av skolefravær, kan vi hindre at det øker og gjør situasjonen for eleven vanskeligere. Det er et felles ansvar å samarbeide for å finne gode løsninger, slik at eleven igjen opplever motivasjon og ønske om å komme tilbake til skolen. Prognosen for disse elevene forbedres gjennom forebyggende arbeid, avdekking, grundig kartlegging og rask igangsetting av tiltak.

Retningslinjene for hvordan skolene i Vågan skal forebygge og håndtere alvorlig skolefravær presenteres i denne planen. Del en definerer alvorlig skolefravær og beskriver teori. Del to beskriver inneholder en handlingsdel med rutiner for forebygging og oppfølging av alvorlig skolefravær i Vågan kommune. Alvorlig skolefravær er ikke en enkel utfordring, med en enkel løsning. Det viktigste for å lykkes i arbeidet med skolefravær er «å løfte på likt» med felles forståelse og holdninger i bunn. Vi håper du som ansatt i skolen i Vågan vil føle deg bedre rustet til å møte alvorlig skolefravær etter å ha lest veilederen, og at vi sammen kan lykkes i å støtte og løse alle elevene våre trygt gjennom grunnskolen i Vågan.

Planen er utarbeidet i et tverrfaglig samarbeid mellom skole- og barnehageavdelingen bestående av PP-tjenesten, barneverntjenesten, oppvekstrådgiver, kommunepsykolog og representanter fra skolen. Vågan kommune har hentet inspirasjon hos andre kommuner i arbeidet, da særlig Bærum og Nittedal kommune. Veilederen ble først gitt ut våren 2020 og er revidert i august 2022 og januar 2023. Den ble ført i pennen av skole- og barnehagefaglig rådgiver. Ansvarlig for redigering 2022 er kommunepsykolog for barn og unge i Vågan kommune, Karina Brekke Skogvang. Om du som leser veilederen har innspill eller kommentarer til veilederen kan de sendes på epost: Karina.brekke.skogvang@vagan.kommune.no.

Innhold

DEL 1 ALVORLIG SKOLEFRAVÆR – TEORI OG FOREBYGGING	4
Hva er fravær?.....	4
Gyldig og ugyldig fravær.....	4
Alvorlig skolefravær - begrepsavklaring.....	5
Årsaker til alvorlig skolefravær.....	5
Polarisert debatt.....	6
Den onde sirkelen.....	7
Hvem utvikler alvorlig skolefravær	7
Risiko- og beskyttelsesfaktorer i utvikling av alvorlig skolefravær	8
Tidlige tegn til alvorlig skolefravær kan være	8
Rutiner og oversikt over fravær	10
Læringsmiljø	11
Godt samarbeid mellom skole og hjem	12
Holdninger	12
DEL 2 RUTINER FOR OPPFØLGING AV ALVORLIG SKOLEFRAVÆR	14
Fire faser i arbeid med alvorlig skolefravær.....	14
Fase 1: forebygging	14
Fase 2: Identifisering og kontakt	16
Fase 3: Kartlegging, tiltak og evaluering.....	16
Fase 4: Behov for ytterligere tiltak	18
Referanseliste:.....	20
Oversikt over vedlegg.....	21
Tiltakssirkelen – et nyttig verktøy ved skolefravær.....	22
Eksempelsamling på utfordringer og mulige tiltak jf. tiltakssirkelen	24
Tips til samtaler med foresatte og elev vedrørende alvorlig skolefravær	26
Tips til elevsamtalen.....	28
Samarbeidsavtale mellom elev, foresatte, skole	29
Evaluering av samarbeidsavtale	30

DEL 1 ALVORLIG SKOLEFRAVÆR – TEORI OG FOREBYGGING

Hva er fravær?

Utdanningsdirektoratet (Udir.no) definerer fravær i grunnskolen slik: «Fravær i grunnskolen kan deles i dokumentert og udokumentert fravær. I grunnskolen er det to typer dokumentert fravær. Det er dokumentert fravær av helsemessige grunner og permisjon innvilget av skolen».

Bakgrunnen for at det kun er disse to fraværsgrunnene som godtas i grunnskolen, er elevens plikt til å delta i opplæringen (Opplæringsloven § 2-1). Når eleven er borte av helsemessige årsaker, er melding fra foresatte gyldig dokumentasjon. Dersom eleven skal være borte fra skolen av andre årsaker skal foresatte ha søkt permisjon.

Gyldig og ugyldig fravær

Skolefravær kan skyldes flere ulike forhold; sykdom, skulk, angst, mobbing, mistriivsel på skolen, foresatte som holder eleven borte fra skolen, ferier med eller uten søknad om permisjon, osv. En naturlig inndeling av skolefraværet vil således være fravær med eller uten gyldig grunn. Det er som regel kontaktlærer som vurderer om eleven er berettiget til gyldig fravær.

I hovedtrekk er gyldig (dokumentert) fravær sykdom, innvilget permisjon eller fravær grunnet forhold du ikke rår over. Ugyldig (udokumentert) fravær er noe vanskeligere å definere. Den allmenne bruken av begrepet skulk, altså at eleven har fravær fra skolen uten foresattes viten og samtykke, faller under kategorien ugyldig fravær. Videre kan man si at ethvert fravær regnes som ugyldig inntil skolen har fått beskjed av foresatte om årsaken til fraværet og skolen har definert årsaken til fraværet som gyldig. Det er særlig viktig å ha dialog med foresatte og elever om alt ugyldig fravær. Da opplever elever å bli sett og savnet, og foresatte får viktig informasjon om elevens hverdag.

Det er vanlig at elever fra tid til annen er syke og derfor må være hjemme fra skolen. Det er imidlertid fravær utover det som tenkes å være normalt som skole og foresatte må være oppmerksomme på. Tilfeller hvor fraværet er høyt (f.eks. grunnet sykdom), kan ikke automatisk betegnes som bekymringsfritt selv om elevens fravær er meldt av foresatte. Dette blir ikke minst viktig nå i kjølevannet av koronapandemien, der terskelen for å være hjemme generelt har blitt senket. Dette kan føre til at elever med alvorlig skolefravær "går under radaren" og ikke oppdages før det er blitt vanskelig å komme tilbake på skolen.

Nettopp fordi det kan være like stor sannsynlighet for at elever med gyldig fravær utvikler alvorlig skolefravær, som elever med ugyldig fravær, er det viktig at skolen tar kontakt med foresatte så fort som mulig når eleven er borte fra skolen- uavhengig av årsak.

For å sikre at skolen får nødvendig informasjon om fravær er det avgjørende at foresatte har tillitt til at skolen ikke dømmes eller har negative holdninger til fravær. For at foresatte skal være sårbare og ærlige om fraværet til elever som strever med å komme på skolen, må de oppleve å bli møtt med tillitt og forståelse.

I noen tilfeller blir barn alvorlig og langvarig syke. Selv om det foreligger en legeerklæring, og dermed gyldig grunn, til at barnet ikke er på skolen (som for eksempel innleggelse på sykehus, behandling eller annet) er det viktig at man likevel følger veilederen for alvorlig

skolefravær. Om legeerklæring tidlig etter oppstart av fravær tydeliggjør hvorfor eleven ikke kan møte på skolen kan man i noen tilfeller gå rett til fase 4 og invitere PPT på første samarbeidsmøte etter informasjon om legemeldt fravær. PPT må ha informasjon om legemeldt langvarig fravær så raskt som mulig for å kunne ivareta elevens rettigheter jf. opplæringsloven.

Alvorlig skolefravær - begrepsavklaring

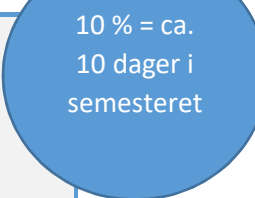
Det finnes altså flere betegnelser for alvorlig skolefravær, for eksempel skulk, skolenekting, skolefobi og skolevegring. Det skiller ofte mellom de som skulker skolen fordi de ikke har lyst til å gå og de som ikke klarer å gå på skolen på grunn av vegring og angst. Samtidig kan det ligge mange ulike årsaker bak at en elev «ikke har lyst» å gå på skolen, noe som da bør undersøkes nærmere. Det ligger ofte noe som er vanskelig for eleven skjult bak at «de ikke har lyst» da barn som regel ønsker en mest mulig normal hverdag, der de mestrer og deltar på skolen på linje med jevnaldrende.

Mange betegnelser på skolefravær har til felles at ansvaret for fraværet ofte plasseres hos eleven selv. Årsakene til et lengre skolefravær er som regel sammensatte, og ligger også utenfor eleven. Eleven skal ikke, og kan ikke, ha eneansvaret for at situasjonen endrer seg.

Med bakgrunn i dette har Vågan kommune valgt å bruke begrepet **alvorlig skolefravær** om skolefravær som krever tiltak.

Alvorlig skolefravær defineres slik i Vågan kommune:

ALVORLIG SKOLEFRAVÆR
<ul style="list-style-type: none">
○ 10 % fravær (gyldig eller ugyldig- <i>når som helst i skoleåret</i>)
○ Eleven har gjentatte enkelttimer eller mer ugyldig fravær
○ Gjentakende forsentkomminger (tre eller flere)
○ Eleven kommer på skolen, men deltar ikke i undervisningen

Årsaker til alvorlig skolefravær

Det kan være flere årsaker til at enkelte elever utvikler alvorlig skolefravær og problematikken er som regel sammensatt (Ingul, 2005). Vi vet at årsakene til alvorlig skolefravær er både individuelle og relasjonelle, og ofte kan de ikke skiller tydelig fra hverandre. Når en elev ikke ønsker eller greier å være på skolen, er dette et symptom på at noe er vanskelig.

Angst eller vegring kan være en individuell årsak til alvorlig skolefravær. Begrepet skolevegring brukes ofte for å beskrive alvorlig skolefravær som er et resultat av barnets eller ungdommens angst for skolen eller noe forbundet med skolen. Både frykt, redsel og angst er normale reaksjoner hos barn og unge, men i noen tilfeller utvikler redselen seg slik at dette skaper problemer for barnets eller ungdommens hverdag. Det kan også være angst for andre situasjoner eller hendelser som gjør at barn og unge uteblir fra skolen. For eksempel kan yngre barn som opplever separasjonsangst fra foresatte utvikle alvorlig skolefravær som en konsekvens av dette. På samme måte vil barn og unge med sosial angst eller generalisert angst også kunne utvikle alvorlig skolefravær.

Andre individuelle årsaker til at barn og unge kan oppleve det som vanskelig å være tilstede på skolen er depresjon, spiseforstyrrelser etc. Fagvansker kan være både en medvirkende årsak til, og et resultat av, alvorlig skolefravær. Mer relasjonelle årsaker til at elever utvikler alvorlig skolefravær kan f.eks. være samspillsvansker innad i familien eller vanskelige familieforhold. Andre relasjonelle årsaker kan være mobbing eller samspillsvansker på skolen, mangel på tilrettelegging på skolen, utrygt skolemiljø eller tap av vennerelasjoner. Dette er kun noen eksempler.

Noen ganger vil vi oppleve at det er vanskelig å identifisere konkrete årsaker. Ofte har problemene utviklet seg over tid, og det som var utløsende i utgangspunktet, er kanskje ikke så aktuelt lenger. Det kan da være nyttig å se på hva som opprettholder og påvirker skolefravær, uavhengig av årsak. Det kan for eksempel være at gode venner er med å føre til nærvær, mens når eleven har timer uten disse vennene opprettholdes fraværet. Eller det kan handle om at det er lettere å komme seg på skolen når en foresatt er hjemme på morgenen. Dette er begge eksempler på områder som ikke nødvendigvis forklarer årsaken til fraværet, men som kan være viktig for å bidra til nærvær. Her følger eksempler på vansker på mange nivåer:

- **Individ:** nevrobiologisk sårbarhet, traumer, psykiske eller fysiske lidelser, rusproblematikk, lærevansker, osv.
- **Familie:** konflikter i familien, manglende struktur, sykdom, dysfunksjonell kommunikasjon, endringer i familiesituasjon, vold eller rusmisbruk, osv.
- **Sosialt:** utfordringer knyttet til venner/mangel på venner, mangel på tilhørighet, mobbing, osv.
- **Skole:** hyppige lærerbytter, høyt lærerfravær, manglende struktur og forutsigbarhet, dårlig klassemiljø, ikke tilpasset opplæring, osv.
- **I lokalmiljøet:** subkulturelle trender og holdninger til skole, nærmiljø med lite rom for å være annerledes, osv.
- **Samfunnsmessige og kulturelle forhold:** sterkt fokus på prestasjon, «generasjon perfekt», osv.

Polarisert debatt

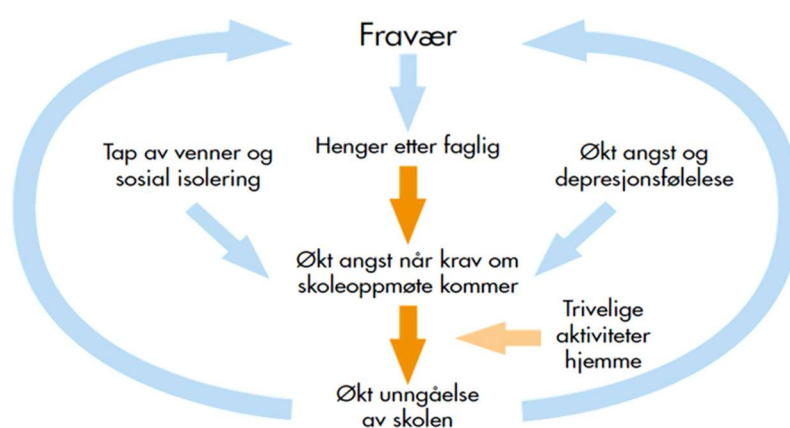
Debatten rundt årsakene til alvorlig skolefravær blitt mer og mer polarisert de siste årene (Madsen & Brochmann, 2022). Forenklet fremstilt handler dette om synet på hvorvidt det er best for barn som strever med skolefravær å være på skolen, eller ikke. Vågan kommune understreker i denne veilederen betydningen av grunnholdningen om at elever har det best på skolen. Samtidig som vi anerkjenner at det ikke til hjelp dersom skolen f.eks. fastholder at "eleven må på skolen uansett..." om ikke nødvendig tilrettelegging, tillit og trygghet er på plass. På samme måte er det lite til hjelp for eleven dersom foresatte fastholder perspektivet om at "skolen klarer ikke å gi mitt barn det hen trenger...". Slike polariserte syn gjør avstanden mellom skole og hjem større, til tross for at de egentlig har samme mål. Alvorlig skolefravær er ikke en enkel utfordring med en enkel løsning og nettopp derfor er samarbeid

og arbeid mot en felles forståelse av utfordringene og hvilken funksjon fraværet fyller for eleven, så viktig (Nittedal kommune, Hver dag teller).

Den onde sirkelen

Det kan altså være både opprettholdende og forsterkende faktorer som bidrar til elevens skolefravær.

Manglende tilstedeværelse på skolen er en av de viktigste opprettholdende faktorene ved alvorlig skolefravær. Når eleven er borte over tid, faller hen utenfor den sosiale tilhørigheten i klassen og på skolen. I tillegg mister eleven mer og mer kontakt med nære venner. Skolearbeidet blir ikke gjort, og eleven kan oppleve en rekke negative bekreftelser på egen utilstrekkelighet. Over tid kan eleven utvikle økt angst og opplevelse av å komme til kort. Konsekvensene av fraværet gjør det etter hvert vanskeligere for eleven å komme tilbake til skolen. Dette illustreres under, i en modell som kalles «den onde sirkelen».

Figur 1. Den onde sirkelen ved alvorlig skolefraværproblematikk (Basert på Oslo Kommune, 2009).

Hvem utvikler alvorlig skolefravær

Alvorlig skolefravær kan oppstå uavhengig av etnisitet, sosioøkonomisk bakgrunn, evnenivå og kjønn. Lærevansker utløser ikke nødvendigvis alvorlig skolefravær, men barn som er mye borte fra skolen mister ofte mye undervisning og kan få vansker med å følge den faglige progresjonen.

Alvorlig skolefravær kan utvikle seg gradvis eller oppstå plutselig. Alvorlig skolefravær kan oppstå i hele skoleforløpet, men har **økt risiko** ved overganger som skolestart, overgang til ungdomsskole, ved skolebytte, bytte av kontaktlærer (primærvoksen), endret classesammensetning eller etter lengre ferier og sykefravær.

Allerede i barnehagen vil man kunne oppdage at enkelte barn er særlig vare for overganger, endringer og at noen barn kan vise mer engstelse enn andre barn. Dette er en gruppe barn det kan være viktig å følge ekstra med på. Det samme gjelder barn med ulike nevroutviklingsforstyrrelser, lærevansker, eller andre sårbarheter.

Risiko- og beskyttelsesfaktorer i utvikling av alvorlig skolefravær

Lysne (1996) har identifisert faktorer i både individet og omgivelsene som kan bidra til, eller beskytte mot, utvikling av alvorlig skolefravær. Disse er beskrevet i tabellen under.

Risikofaktorer	Beskyttende faktorer
Elev	
Eleven har en psykisk sårbarhet	Eleven har et positivt selvbilde
Eleven er innadvendt	Eleven har gode sosiale relasjoner på skolen – minst en god venn
Eleven har prestasjonsangst	Skolefaglig mestring
Eleven har bekymringer for andre ting enn skole	Læreren har et ekstra blikk på særlig sårbare elever
Eleven har lærevansker	
Lav sosial kompetanse	
Familie	
Psykiske lidelser hos foresatte	God psykisk helse hos foresatte
Samspillsvansker i familien	Godt samarbeid mellom foresatte og skole
Endrede familiesituasjoner	Familiens støtte i sosiale nettverk
Manglende grensesetting	Tydelig grensesetting
Foresatte med egne negative erfaringer knyttet til skolen	
Skole	
Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær	Gode fravær rutiner og handlingsplaner for intervensjon ved høyt fravær
Uhensiktsmessig håndtering av og holdninger til fravær	God klasseledelse
Dårlig klasse- og læringsmiljø	Velfungerende tilpasset opplæring
Mobbing	God relasjon mellom lærer og elev
Lite kontinuitet i opplæringen – høyt lærerfravær	Godt samarbeid mellom foresatte og skole God informasjonsflyt ved overganger
Lav kompetanse om barns psykiske vansker	Trygghet på egen kompetanse i møte med barn som strever
Sen involvering av andre fagpersoner ved fravær som vedvarer	Tidlig involvering av andre instanser

Tabell 2. Oversikt over risiko- og beskyttende faktorer

Tidlige tegn til alvorlig skolefravær kan være

- Er ekstremt innadvendt eller sjenert
- Er svært utrygg ved skolestart/etter skolebytte, og ordinære tiltak for å trygge eleven hjelper ikke
- Snakker aldri høyt i klassen

- Snakker ikke med voksne/medelever eller kun med utvalgte voksne/medelever
- Er ofte alene i friminuttet
- Er avhengig av at en bestemt voksen/medelev er tilstede i friminuttet
- Har ofte fysiske plager, for eksempel vondt i magen eller hodet
- Gir nonverbalt eller verbalt uttrykk for nedstemthet eller redsel generelt eller tilknyttet spesifikke situasjoner på skolen
- Trekker seg tilbake fra sosiale situasjoner og/eller skolerelaterte aktiviteter
- Viser utagerende atferd, for eksempel sinne i situasjoner hvor det stilles krav i skolehverdagen
- Viser motstand mot å delta eller forsøker å unngå enkelte fag, situasjoner eller aktiviteter på skolen
- Kontakter foresatte i skoletiden eller ønsker å gå hjem i løpet av skoledagen
- Man kan noen ganger tidlig se at det blir spesielt krevende for eleven ved «annerledesdager», i kroppsøving eller andre aktiviteter med løsere struktur enn vanlig.

Typiske tidlige bekymringer hos foresatte kan være:

- Tar kontakt med skolen fordi eleven gir uttrykk for ikke å ville gå på skolen
- Blir værende lenge i leveringsituasjonen eller vil være med inn i klasserommet utover det som er ordinære rutiner
- Kontakter eleven i skoletiden gjentatte ganger for å sjekke at eleven har det bra

Det har jeg aldri prøvd før, så det tror jeg sikkert at jeg kan klare.

– Astrid Lindgren

Bilde hentet fra
Stine Sofies stiftelse kalender 2021
Ane Tollerød Fosse, tails.no

Ved å ha lest veilederen hittil, har du allerede bidratt til å forebygge at elever utvikler alvorlig skolefravær. Du har mer kunnskap om tidlige tegn, du vet at skolefravær er sammensatt og vet om flere mulige årsaksforklaringer, samt ulike beskyttelsesfaktorer både hos individet, på skolen og i hjemmet.

Rutiner og oversikt over fravær

Det er viktig at skolen tar fravær på alvor, har jevnlig gjennomgang av fraværet og tar raskt kontakt med hjemmet når en elev har vært borte. En av de viktigste forutsetningene for å forebygge og raskt følge opp fravær er at skolen har gode rutiner for å føre fravær og oversikt over fraværet. Dette fordrer gode systemer, samt at man kjenner og bruker kommunens system for fraværsregistrering (IST). I tillegg må skolen sikre at alle ansatte kjenner til og følger denne veilederens rutiner for oppfølging av alvorlig skolefravær.

Våganskolene er forpliktet til følgende fraværsoppfølging:

1. Føring av fravær

- Kontaktlærer er ansvarlig for at elevens fravær er oppdatert.
- Time/faglærere skal også føre fravær daglig.

2. Kontakt mellom skole og hjem

- Foreldre skal gi beskjed til skolen på elevens første fraværsdag.
- Dersom foreldrene ikke tar kontakt, skal kontaktlærer ringe foreldrene for å avklare fraværet på elevens første fraværsdag. Ved bekymring for fraværet informeres ledelsen.
- Kontaktlærer skal informere foreldre umiddelbart ved alt ugyldig fravær. Ledelsen informeres. Dette skal skje i løpet av første time og senest ved skoledagens slutt.
- All kontakt skolen har med foreldre og/eller elev vedrørende fravær skal loggføres og dokumenteres.

3. Oppfølging på trinn

- Kontaktlærer skal gjennomgå fraværet til sine elever ukentlig.
- Kontaktlærer gjennomgår fraværet til sine elever på teamet ukentlig.
- Ledelsen deltar på gjennomgang av fravær på trinnmøter minst to ganger i halvåret.

4. Drøfting av fravær på skolen

- Rektor og Avdelingsleder/teamleder gjennomgår fraværsføringen og skolens samlede elevfravær minst to ganger i halvåret.
- Skoleledelsen skal da etterse at saker med alvorlig skolefravær er fulgt opp i henhold til denne veilederen (at det er etablert samarbeid rundt eleven, at det er utarbeidet samarbeids/tiltaksplaner der det er behov, at arbeidet rundt eleven er dokumentert etc.)

5. Drøfting av fravær i Våganskolen i ledernetverket på skoleeiernivå

- Ledernetverket gjennomgår skolenes samlede elevfravær minst to ganger i halvåret.

Læringsmiljø

Elever som trives og er motivert for å gå på skolen vil også være mindre utsatt for å utvikle alvorlig skolefravær. Elever som strever med nærvær gir selv uttrykk for at det å bli sett og anerkjent av lærere er en viktig motivasjon for å være tilstede på skolen. Den enkelte elev har rett til tilpasset undervisning og et godt psykososialt læringsmiljø.

Vågan kommune arbeidet nå med overordnet *Plan for trygt, godt og inkluderende læringsmiljø*. Denne planen vil legges ut på kommunens hjemmeside når den er ferdigstilt.

Elevers psykososiale læringsmiljø

Skolens mandat er lovfestet i Opplæringsloven og innebærer blant annet at skolen til enhver tid arbeider aktivt for å fremme et godt psykososialt miljø der den enkelte elev kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet. I situasjoner der en elev har alvorlig skolefravær kan skolen lage en aktivitetsplan eller fatte enkeltvedtak jf. Opplæringsloven § 9a. Den enkelte skoles handlingsplan mot mobbing og systemarbeid med det psykososiale miljøet er viktige arenaer for forebygging av alvorlig skolefravær.

Elevers faglige læringsmiljø

Undervisning preget av åpne, rike oppgaver vil virke forebyggende mot alvorlig skolefravær. Fagfornyelsen 2020 har til hensikt at skolen kan bruke mer tid på å lære ting godt og det blir enklere å forstå sammenhenger slik at elevene kan bruke det de har lært også i nye situasjoner. De nye læreplanene legger dermed bedre til rette for dybdelæring. Elevmedvirkning er et sentralt element i alle deler av det nye læreplanverket. Grunnen til dette er at elever blir mer motivert og lærer bedre når de blir involvert i hva de skal lære, hvorfor og hvordan. Den overordnede målsettingen for skolen må være at klasserommet bidrar til læring for et stort mangfold av elever.

Relasjon mellom lærer og elev

En god relasjon mellom lærer og elev er forebyggende mot utvikling av alvorlig skolefravær. Relasjon kan karakteriseres som hva slags innstilling eller oppfatning du har av andre mennesker (Nordahl et al, 2005). En stor del av vår opplevelse av en relasjon handler om å bli sett. Dette innebærer blant annet øyekontakt, humor, en klapp på skulderen, ros og personlige kommentarer. Kommentarer kan omhandle fritidsaktiviteter, klær, skole, hjem, ferdigheter, m.m. Skal man gi slike kommentarer og stille denne type spørsmål til barn og unge, så forutsetter det også at den voksne verdsetter barnets interesser, oppfatninger og erfaringer (Nordahl et al, 2005).

De voksnes evne til å lede klasser og grupper

Gode relasjoner er viktig, men ikke tilstrekkelig for å skape en god skolehverdag. Gode rutiner og strukturer danner en ramme som gode relasjoner kan utvikle seg innenfor. Det frigjør tid og energi til læring. De voksnes evne til å lede klasser og grupper er en like viktig bærebjelke for læring og trivsel som det relasjoner er. I sin ledelse av klassen eller gruppa, styrer den voksne den sosiale samhandlingen mellom elevene. En proaktiv lærer, som er tett på elevgruppen, har mulighet til å fange opp dynamikken i gruppen tidlig.

«Barn og unge har et grunnleggende behov for å bli sett, oppleve tilhørighet, utvikle seg og oppleve mestring»

Godt samarbeid mellom skole og hjem

Barn og unges utvikling og læring er målet for samarbeid mellom skole – hjem. Dette gjelder både skolefaglig læring og den sosiale- og personlig utviklingen. For å skape et godt skolemiljø er elevenes foresatte en avgjørende ressurs. Når skolen og hjemmet samarbeider og formidler de samme verdiene og de positive forventningene, har det en positiv effekt på barn og unges trivsel og læring. Som profesjonell aktør ligger det formelle ansvaret for samarbeidet på skolen, men foreldrene har medansvar for å skape et godt fellesskap mellom barna. Det er skolens ansvar å skape gode arenaer for samarbeid og å komme hjemmet i møte med en åpen og positiv holdning. Dette gir gode muligheter for dialog og åpenhet rundt elevens situasjon og eventuelle utfordringer. Det er avgjørende at skolen samarbeider tett med foreldre når en elev har skolefravær. Skolen må legge til rette for en dialog med foreldre som bidrar til felles forståelse av opprettholdende og forsterkende faktorer. Noe av grunnlaget for dette samarbeidet beskrives i neste del om holdninger (Hver dag teller!, Nittedal kommune).

Holdninger

En felles problemforståelse er et nødvendig grunnlag for å lykkes i å forebygge og snu alvorlig skolefravær. Det er også av stor betydning at eleven, skolen, familien og hjelpeapparatet er bevisst sine holdninger til problematikken. Vi vet at felles holdninger er avgjørende for å lykkes. Det er et vanskelig arbeid å etablere nye holdninger, men ved å være bevisst egne holdninger og tanker, vil man kunne spre gode holdninger videre til kollegaer, foresatte og elever.

Nedenfor beskrives noen holdninger som må etableres for å lykkes med å få eleven tilbake på skolen. Merker du at det kanskje kan være litt varierende holdninger i samarbeidet? Sett ord på det. Du kan for eksempel bruke overskriftene i denne delen av veilederen som påstander som dere i samarbeidet går gjennom sammen.

Eleven skal på skolen!

Et helhetlig perspektiv fremhever at årsaken til et alvorlig skolefravær er sammensatt. I arbeidet med problematikken er det avgjørende at de involverte parter deler en felles forståelse av at det viktigste for eleven er å komme på skolen. Begrepet «ta hverdagen tilbake» er beskrivende for dette.

For både elev, foresatte, kontaktlærer, skoleledelse og andre involverte er en situasjon med alvorlig skolefravær en belastning som kan virke uoverkommelig. Det kan være utfordrende å holde på holdningen om at det beste for barnet er å raskest mulig komme seg tilbake på skolen. Samtidig vet vi at dette er den viktigste faktoren for å lykkes med å hjelpe eleven å «ta hverdagen tilbake». Det er viktig å presisere at dette gjelder uavhengig av om det foreligger sterke individuelle faktorer, som f.eks. angst eller depresjon, som del av problematikken. Det bør samtidig presiseres at dette forutsetter at det er et trygt og godt psykososialt miljø for eleven på skolen.

Felles problem - felles løsning

En felles forståelse av at problemet eies av både eleven, skolen, familien og hjelpeapparatet er avgjørende. Alle parter må ta ansvar og bidra til at eleven kommer seg tilbake på skolen. Med mange involverte parter og en sammensatt problematikk kan ansvarsdiffusjon oppstå. Ansvarsdiffusjon beskriver hvordan hver part går ut fra at andre tar ansvaret, og dermed tar

ingen ansvar. Det at ingen tar ansvar kan føre til at problematikken fastlåses ytterligere. Ved at alle involverte parter inntar en holdning om at alvorlig skolefravær er et felles problem som alle tar ansvar for å løse, kan vi forhindre ansvarsdiffusjon. Erfaringer fra arbeid i saker med alvorlig skolefravær viser også at det er dette som ofte beskrives som størst belastning for foresatte til elever som strever med å komme på skolen. En opplevelse av at ingen har, eller tar ansvar for å hjelpe, men at partene skyver ansvaret mellom seg. En felles forståelse kan her legge grunnlaget for at man også må finne løsninger i fellesskap og at mange små skritt til slutt kan bli en vei tilbake til skolen.

Følelser smitter

Følelser smitter. Er du optimistisk vil det kunne smitte over på de rundt deg. Vegring smitter også, og det er naturlig at de involverte kjenner på følelsen av maktesløshet og unngåelse når det er mye vegring. Dette er det viktig å være klar over i samarbeidet. Ved å sette ord på dette kan det oppleves mindre overveldende, og blir det lettere å samarbeide om å få eleven på skolen.

Tillit er avgjørende

Tillit mellom de involverte partene er et viktig signal til eleven om at alle ønsker å hjelpe. Dette skjer i et samarbeid mellom eleven, skolen, foresatte og hjelpeapparatet. Som foresatte til et barn med alvorlig skolefravær kan det i enkelte situasjoner være vanskelig å ha tillit til skolen når eleven viser så stor motvilje mot å dra dit. Da er det viktig å ha åpen dialog med skolen om dette, slik at det ikke blir til hinder for elevens tilbakeføring til skolen. Skolen må vise seg tilliten verdig ved å gjennomføre de avtaler om oppfølging som inngås. Dette gjelder for øvrig samtlige involverte. For eksempel må foresatte, elev og andre hjelpeinstanser gjennomføre avtaler som gjøres for å skape gjensidig tillit.

Eleven skal høres

Når en elev har et alvorlig skolefravær er det avgjørende at alle de berørte parter bidrar til å finne løsninger. Barn og unge har ofte gode forslag og innspill til hvordan fastlåste situasjoner kan løses. I Barnekonvensjonens artikkel 12 står det at barn har rett til å si meningen sin og bli tatt på alvor i saker som angår dem, for eksempel når deres skolesituasjon skal drøftes. Det kan være vanskelig for en elev å se konsekvensene av de valg de tar, og å se løsninger for deres egen situasjon. Derfor er det viktig med tydelige voksne som sammen med eleven tar ansvaret for å finne de riktige tiltakene.

Det er viktig at alle involverte i saken har en forståelse av at utfordringen eies av alle, både eleven selv, skolen, foreldrene og hjelpeapparatet, og at alle parter tar ansvar for å finne en løsning og bidrar til at eleven kommer seg tilbake på skolen.

DEL 2 RUTINER FOR OPPFØLGING AV ALVORLIG SKOLEFRAVÆR

Fire faser i arbeid med alvorlig skolefravær

Arbeidet med skolefravær kan deles inn i fire faser:

1. Forebygging av fravær
2. Identifisering og kontakt
3. Kartlegging, identifisering og kontakt-samarbeidsavtale
4. Behov for ytterligere tiltak

Fase 1: forebygging handler om det skolen gjør hver dag, for å forebygge utvikling av alvorlig skolefravær. Dette er beskrevet i tabellen under:

Hva skal gjøres....	Hvem utfører...	Ansvarlig...
Fase 1: Forebygging av fravær		
Forebyggende arbeid med et godt læringsmiljø	Kontaktlærer og timelærere	Kontaktlærer
Gode rutiner for oppfølging av §9.A- saker		
Fravær føres daglig av kontaktlærer/faglærer		
Ukentlig gjennomgang av fravær ved kontaktlærer		
Ukentlig gjennomgang av fravær på trinn/team med avdelingsleder/teamleder/team	Avdelingsleder/ teamleder/team	Avdelingsleder/ teamleder/team
Ledelsen gjennomgår skolens samlede fravær to ganger pr. semester	Skolens ledelse	Skolens ledelse

Oversikten på neste side viser hvordan arbeidet med fraværsoppfølging for elever i Våganskolen skal foregå, hvilke tiltak som skal settes inn når, og hvordan rollefordelingen skal være. Resten av veilederen beskriver innholdet i hver fase ytterligere.

Kontaktlærer begynner arbeidet med fase 2 når en elev har alvorlig skolefravær, det vil si:

- 10 % fravær (gyldig eller ugyldig- *når som helst i løpet av skoleåret*)
- Eleven har gjentatte enkelttimer eller mer ugyldig fravær
- Gjentakende forsentakninger (tre eller flere)
- Eleven kommer på skolen, men deltar ikke i undervisningen

10 % = ca.
10 dager i
semesteret

Fase 2: Identifisering og kontakt		
Hva	Hvem	Ansvarlig
1. Kontaktlærer avdekker raskt alvorlig skolefravær	Kontaktlærer	Kontaktlærer
2. Kontaktlærer ringer foresatte for dialog om fraværet. Kontaktlærer (eller annen trygg person) har samtale med eleven om fraværet		
3. Kontaktlærer vurderer: Er saken løst og eleven tilbake på skolen. I så fall følger man opp igjen ved et evt. nytt fravær. Om fraværet vedvarer eller forverres – gå videre til (fase 3)		
Fase 3: Kartlegging, identifisering og kontakt – lage samarbeidsavtale/tiltaksplan		
1. Rektor/Avdelingsleder informeres og tar i samarbeid med kontaktlærer ansvaret for oppfølgingen videre	Skole ved kontaktlærer og ledelse i samarbeid	Skolens ledelse
2. Skole innkaller elev og foresatte til et møte, fortrinnsvis innen fem dager. Foresatte og skole avklarer i forkant om det er andre aktuelle aktører som allerede er involvert og bør inviteres inn i møte		
3. Kartlegging av situasjonen ved hjelp av tiltakssirkelen (se vedlegg side 20)		
4. Samarbeidsavtale jf. mal i veilederen med tiltak utarbeides og gjennomføres over tre uker		
5. Evalueringssmøte med elev og foresatte vedr. samarbeidsavtale etter tre uker. Er eleven tilbake på skolen følger man opp igjen ved evt. nytt fravær og saken avsluttes.		
6. Om fraværet vedvarer eller forverres bestiller skolen drøfting med tverrfaglig skoleteam parallelt med at det utarbeides og iverksettes en ny tiltaksplan i evalueringssmøtet med elev og foresatte		
7. Tverrfaglig skoleteam og skolen avklarer i samarbeid videre tiltak i saken.		
<i>Andre aktuelle samarbeidspartnere i fase 3 kan være: Rådgiver eller andre aktuelle ansatte på skolen, Fastlege, Ungsomslos, Helsepsykeleier+++</i>		

Fase 4: Behov for ytterligere tiltak	Hvem	Ansvarlig
1. PPT inviteres til samarbeidsmøte med skole og foresatte for å drøfte tiltak og om eleven skal henvises PPT	Kontaktlærer og ledelsen	Ledelsen
2. Ved henvisning til PPT gjennomføres en utredning/sakkyndig vurdering jf. § 5.1 i opplæringsloven	PPT	PPT ved eventuell henvisning
3. Andre aktuelle instanser vurderes inn		
4. Det etableres en ansvarsgruppe rundt eleven om det ikke allerede er på plass og det utnevnes en koordinator i sak	Ansvarsgruppen	Ansvarsgruppen
5. Ny samarbeidsavtale utarbeides etter evaluering av tidl. tiltak – følges opp videre i ansvarsgruppen.		
6. Jevnlig evaluering avtales, også der fraværet blir langvarig		
<p><i>I fase 4 koordineres arbeidet av ansvarsgruppen. Koordinator utnevnes av ansvarsgruppen. Andre aktuelle samarbeidspartnere kan være: Fastlege, Ungsomslos, Helsepsykiatri, Kommunepsykolog, Barnevern, avd. for habilitering, BUP etc.</i></p>		

Fase 2: Identifisering og kontakt

Målet i fase 2 er tidlig avdekking av skolefravær. Det viktigste i denne fasen er tidlig kontakt med hjemmet ved alvorlig skolefravær. Det er kontaktlærer som koordinerer dette arbeidet.

Kontaktlærer skal ta kontakt med foreldre når eleven har alvorlig skolefravær, fortrinnsvis på telefon. Denne kontakten må dokumenteres. Hensikten med samtalen er å sikre at foreldre er klar over fraværet, samt undersøke årsaken til fraværet. Hvis fraværet er avklart som kortvarig og det forventes at eleven snart er tilbake på skolen trenger ikke skolen å sette inn tiltak. Fraværet må likevel følges opp videre på lik linje som de andre elevene. Hvis fraværet vedvarer iverksettes fase 3. Om det foreligger legeerklæring på at eleven ikke kan møte på skolen og det er uavklart når eleven kommer tilbake må skolen drøfte saken ved PPT så snart som mulig slik at man sikrer elevens rettigheter jf. Opplæringsloven.

Fase 3: Kartlegging, tiltak og evaluering

Målet i fase 3 er å hindre utvikling av alvorlig skolefravær. Prinsippet i denne fasen er **tidlig intervensjon med høy intensitet.**

Når fravær vedvarer over tid, kan det være vanskelig å få eleven tilbake til skolen. Et godt og samordnet arbeid i en periode på ca. tre uker kan hindre at fraværet utvikler seg og blir langvarig. I denne fasen koordinerer kontaktlærer og avdelingslederen arbeidet i samarbeid.

Fase 3 består av **kartlegging, elevsamtaler, samarbeidsmøte og samarbeidsavtale.**

Kontaktlærer innkaller eleven og foreldrene til en samtale. I denne samtalen utarbeides det en samarbeidsavtale (se vedlegg) for de neste tre ukene. Hvis bekymringens art eller omfang

tilsier det, og foresatte ønsker det, kan andre ansatte på skolen være med i samtalen, for eksempel helsesykepleier, rådgiver eller avdelingsleder. Om det allerede er andre instanser involvert i samarbeidet rundt eleven er det naturlig at de inviteres inn i samarbeidet vedrørende elevens fraværspromatikk. En felles forståelse og tillitt rundt bordet hos «laget rundt barnet» er ofte avgjørende for et videre godt samarbeid. Her er det helt nødvendig at foresatte tidlig involveres, da de er de viktigste støttespillerne barnet har. Det er også de som kjenner barnet best og som kan komme med innspill til hvordan man bør gå frem for at barnet skal oppleve seg forstått og møtt på sine behov.

Kartlegging

Kartleggingen kan skal ta utgangspunkt i tiltakssirkelen (se figur under). Det er viktig at kartleggingen gjenspeiler at bekymringsfullt skolefravær kan påvirkes av mange faktorer. Aktørene må vurdere elevens skolesituasjon, elevens livsbetingelser generelt, i tillegg til individuelle og familiære forhold. Deler av kartleggingen gjøres før samarbeidsmøtet, men det er også naturlig at noe av kartleggingen skjer i møtet med eleven og foreldrene.

Kilde: tiltakssirkelen (Otnes, 2016)

Samarbeidsavtale/tiltak

Skolen kaller inn eleven og foreldrene til et **samarbeidsmøte**. Bruk gjerne **samtaleguiden** du finner i vedlegg for denne samtalen. Et viktig punkt å drøfte er hva som er hypoteser om årsaker eller opprettholdende faktorer til elevens fravær, slik at man sikrer at tiltakene treffer best mulig. Møtet og kartleggingen skal munne ut i en **samarbeidsavtale** som også fungerer som referat fra møtet. Avtalen skal ha en oversikt over hvilke tiltak som skal gjøres de neste tre ukene, og en ansvarsfordeling av disse. Det er viktig at eleven er med å utarbeide og er kjent med tiltakene som avtales både på skolen og hjemme. Det kan ofte være behov for svært tett oppfølging denne perioden. Samarbeidsavtalen bør også inneholde en plan B, altså si noe om hva som skal gjøres hvis tiltakene raskt viser seg å ikke virke. Dersom det er vanskelig for eleven å formidle seg/delta i samarbeidsmøte med mange voksne tilstede kan et alternativ være å avholde elevsamtaler med en trygg voksen fra

skolen. Foresatte kan evt. delta om eleven ønsker det. Gjennom samtale direkte med eleven sikrer man muligheten for medvirkning i arbeidet med eget skolefravær, og de får uttale seg om mulige løsninger.

Tips til kartlegging med eleven: Om det er utfordrende å forstå hva eleven synes er krevende på skolen kan man bruke støttematerialet «sånn vil jeg ha det på skolen». Dette materialet er i utgangspunktet utviklet for elever med adhd, tourettes, autisme og er primært rettet mot 3. til 6. trinn, men det kan fint tilpasses utover dette.

<https://www.statped.no/laringsressurser/sammensatte-larevansker/sann-vil-jeg-ha-det/>

Om det er andre instanser inne i samarbeidet rundt en elev er det viktig at de involveres i arbeidet med elevens fravær. Skolen kan også oppfordre eleven og foresatte til et besøk hos fastlegen. Det er viktig å sjekke ut somatiske plager som slapphet, magevondt, hyppige infeksjoner osv. Fastlegen kan også være en viktig støttespiller knyttet til psykisk helse. Det er fastlegen, kommunepsykolog eller barneverntjenesten som kan henvise dersom det er behov for hjelp fra spesialisthelsetjenesten.

Evaluering

Samarbeidsavtalen og tiltakene skal evalueres og det skal avtales et møte mot slutten av treukersperioden. Noen ganger vil det være behov for å evaluere avtalen underveis, eksempelvis ukentlig. I evalueringsmøtet skal effekten av tiltakene vurderes.

- Dersom fraværet har gått merkbart ned eller opphørt vurderer aktørene om tiltakene skal avsluttes eller fortsette.
- Dersom fraværet har gått noe ned, vurderer aktørene om de skal lage en ny samarbeidsavtale, drøfte eventuelt nye tiltak, eller bestille drøfting med kommunens tverrfaglige skoleteam
- Saken skal opp på nytt med den enkelte skoles ansvarlige.
- Dersom fraværet er uendret eller økende etter tre ukers intensivt arbeid av skolen skal skolen drøfte saken i tverrfaglig skoleteam så snart som mulig

Kontakt med kommunens tverrfaglige skoleteam:

tverrfagligteam2.familieenheten@vagan.kommune.no

Fase 4: Behov for ytterligere tiltak

Målet i fase 4 er å redusere omfanget av skolefraværet. Prinsippet i denne fasen er å vurdere hvilke behov eleven har og hvordan de ulike faginstansene kan bidra for å redusere omfanget av skolefraværet. I denne fasen skal skolen, i samarbeid med foreldrene og eventuelt eleven, invitere PP-tjenesten til samarbeidsmøte. I dette møtet drøftes en evt. henvisning til PPT. Dersom eleven er henvises til PP-tjenesten gjennomfører PPT en utredning/sakkyndig vurdering jf. § 5.1 i opplæringsloven. Ansvarsgruppen fortsetter arbeidet og utnevner en koordinator for videre arbeid. I møtet bør det også drøftes om det er behov for andre instanser, som spesialisthelsetjenesten, fastlegen eller andre. Det er nødvendig med tydelige retningslinjer og en klar ansvarsfordeling for hvordan eleven skal

følges opp, også utenfor skolen. Alle involverte skal få konkrete oppgaver fra gang til gang. Disse skal skrives i samarbeidsavtalen og evalueres på neste møte. Samarbeidsavtalen fungerer som referat fra møtene og det skal utarbeidet ny samarbeidsavtale for hvert møte. I tillegg skal det fastsettes tidspunkt for neste møte. Møtehyppighet og eksterne deltakere må vurderes fra sak til sak.

Henvising til PP-tjenesten

Dersom eleven skal henvises til PP-tjenesten, må skolen vurdere elevens utbytte av opplæringstilbudet og utarbeide en pedagogisk rapport der tiltakene som har vært prøvd ut beskrives.

Hvis det dreier seg om alvorlig skolefravær, vil PP-tjenesten prioritere saken. PP-tjenesten vil foreta en utredning og skrive en sakkyndig vurdering jf. § 5.1 i opplæringsloven hvor det eventuelt anbefales spesialundervisning og/eller tiltak innenfor det ordinære opplæringstilbudet.

Melding til barneverntjenesten.

Eventuelle bekymringsmeldinger til barneverntjenesten gjøres som alltid etter gjeldende lovverk. For nærmere infoformasjon se gjerne veileder for samarbeid mellom skole og barnevern fra Bufdir [Skoleveileder - Veileder for samarbeid mellom skole og barnevern | Bufdir](#)

Det presiseres imidlertid at høyt skolefravær i seg selv ikke gir grunnlag for å melde bekymring til barnevernet uten samtykke fra foresatte.

Barnevernet kan imidlertid på linje med andre instanser skolen har kontakt med, involveres med hjelpetiltak [hvis foreldrene samtykker til det](#). Ansatte i skolen bør derfor alltid gå i dialog med foresatte om hva slags hjelpebehov de opplever at de har rundt sitt barn eller i sin familie når barn synes det er for vanskelig å komme på skolen (statsforvalteren.no).

Hjemmeundervisning og fritak fra opplæringsplikten

Undervisning hjemme på bakgrunn av elevens helsetilstand kan anbefales som en del av spesialundervisning etter utredning hos PP-tjenesten. Ved en anbefaling om hjemmeundervisning kreves det en legeerklæring med vurdering av om det er urimelig at eleven skal gjennomføre opplæringsplikten på skolen. Normalt bør man være forsiktig med å anbefale dette da det kan være med på å befeste fraværet.

Ved langvarig sykdom der det ikke er forsvarlig at eleven mottar opplæring, vil PP-tjenesten gjøre en sakkyndig vurdering hvor det vurderes fritak fra opplæringsplikten (Oppl.l. § 2-1). Ved vurdering av fritak fra opplæringsplikten, skal det alltid foreligge en legeerklæring fra spesialisthelsetjenesten som beskriver elevens helsetilstand, og elevens grad av mulighet til å motta opplæring. Der det er urimelig overfor eleven å gjennomføre opplæringsplikten, helt eller delvis, skal skolen fatte enkeltvedtak om dette, etter sakkyndig vurdering.

Referanseliste:

Bærum kommune <https://www.baerum.kommune.no/globalassets/tjenester/skole/trygt-skole/fravarsrutiner-barumsskolen.pdf>

Barnekonvensjonen (1989) HTML:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Ingul, J.M. (2005) Skolevegring hos barn og ungdom. I: Barn i Norge 2005. Se meg! Årsrapport om barn og unges psykisk helse, Voksne for barn

Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) (1998) HTML:

<http://www.lovdatab.no/all/hl-19980717-061>

Lov om barn og foresatte (barnelova) (1981) HTML: <http://www.lovdatab.no/all/hl19810408-007>

Lov om barneverntjenester (barnevernloven) (1993) HTML: <http://www.lovdatab.no/all/hl19920717-100>

Lysne, A (1996) School phobia, Skjønnhetens lysglimt i tilværelsen. En samling artikler av professor Anders Lysne i forbindelse med hans 70-årsdag. Rapport nr 4. Universitetet i Oslo. Pedagogisk forskningsinstitutt

Madsen & Brochman (2022) Skolevegringsmysteriet

Nittedal kommune. Hver dag teller. Alvorlig skolefravær- veileder for forebygging og oppfølging (revidert utg. mars 2022). <https://www.nittedal.kommune.no/globalassets/01-bilder/barnehage-skole-sfo/ppt/hver-dag-teller.pdf>

Nordahl, T., Sørli, M-A, Manger, T. og Tveit, A. (2005) Atferdsproblemer blant barn og unge: teoretiske og praktiske tilnærminger. Bergen: Fagbokforlaget

Oslo kommune (2009) Skolevegring –en praktisk og faglig veileder.

Statped. Læringsressurser. «Sånn vil jeg ha det på skolen» HTML:

<https://www.statped.no/laringsressurser/sammensatte-larevansker/sann-vil-jeg-ha-det/>

Statsforvalteren.no. Melding til barnevernet ved høyt fravær. HTML:

<https://www.statsforvalteren.no/nb/portal/Nyheter/2022/04/melding-til-barnevernet-ved-hoyt-skolefravar/>

Utdanningsdirektoratet. Skolepersonalets opplysningsplikt til barnevernet. Udir- 10- 12. HTML:

[Skoleveileder - Veileder for samarbeid mellom skole og barnevern | Bufdir](#)

Utdanningsdirektoratet. Skoleeiers ansvar for barn som ikke møter på skolen HTML:

<https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Skoleeiers-ansvar/barn-som-ikke-moter-pa-skolen---for-skoler-og-skoleeiere/3/>

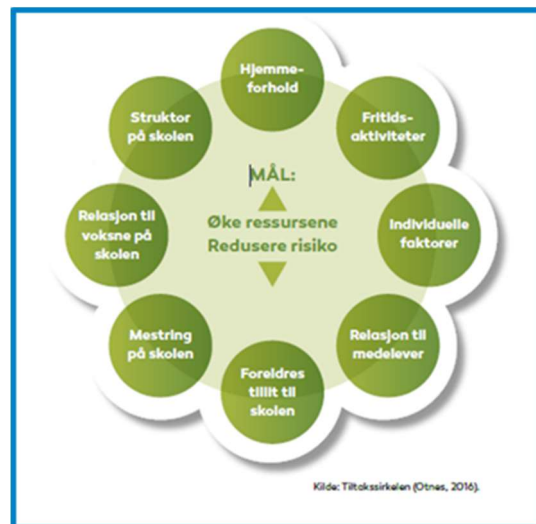
Oversikt over vedlegg

1. Informasjon om tiltakssirkelen
2. Større figur- tiltakssirkelen- til bruk i samarbeidsmøter
3. Eksempelsamling på utfordringer og mulige tiltak jf. tiltakssirkelen
4. Tips til samtale med foresatte og elev vedrørende alvorlig skolefravær
5. Tips til elevsamtaler
6. Mal for samarbeidsavtale med evalueringsskjema

Tiltakssirkelen – et nyttig verktøy ved skolefravær

Tiltakssirkelen er en modell man kan bruke for oppfølging av skolefravær. Den er utarbeidet av Anneli Otnes (2016). Modellen kan brukes ved alle alvorlighetsgrader av fravær. Årsakene til skolefravær er ofte sammensatt eller uklare, og det kan være vanskelig å skille årsaker og opprettholdende faktorer. Tiltakssirkelen inneholder ulike tema (bokser) som man vet påvirker fravær og tilstedeværelse, uavhengig av årsak. Ved en slik helhetlig tilnærming er det lettere å finne løsninger, heller enn å plassere skyld.

Skolen kan bruke modellen i det første samarbeidsmøtet. I fellesskap går man gjennom boks for boks. Man rekker neppe alle i første møte. Det kan være lurt å ikke begynne med det vanskeligste (ofte hjemmeforhold og individuelle faktorer). Relasjoner til voksne på skolen er et godt sted å starte. For hver boks leter man etter ressurser og risiko. Hensikten er å finne små tiltak som øker eller opprettholder ressursene og/eller små tiltak som minsker risiko. Poenget er å bygge eleven som helhet, ikke bare se på skolefraværet.

Alle deltakere i møtet skal gå ut av møtet med tiltak, små eller store, som de skal utføre frem til neste møte. I veldig fastlåste eller langvarige saker kan det være lurt at eleven selv ikke har tiltak, men at «alle andre» begynner arbeidet, og at eleven kobler seg på etter hvert. Prinsippet «alle bekker små ...» er sentralt, heller enn å finne de store revolusjonerende tiltak.

Foreldres tillit til skolen er en forutsetning for å lykkes. Hvis dette viser seg å være et vesentlig tema, er det viktig å jobbe med det tidlig. Det er alltid skolen og faginstansen, som er de profesjonelle aktørene, som har ansvaret for å skape en god relasjon til foreldrene.

I saker der eleven har vært hjemme over lang tid kan relasjoner til medelever og fritid være relevante tema å ta tidlig. For noen kan første steg etter langvarig fravær være knyttet til aktiviteter på fritiden.

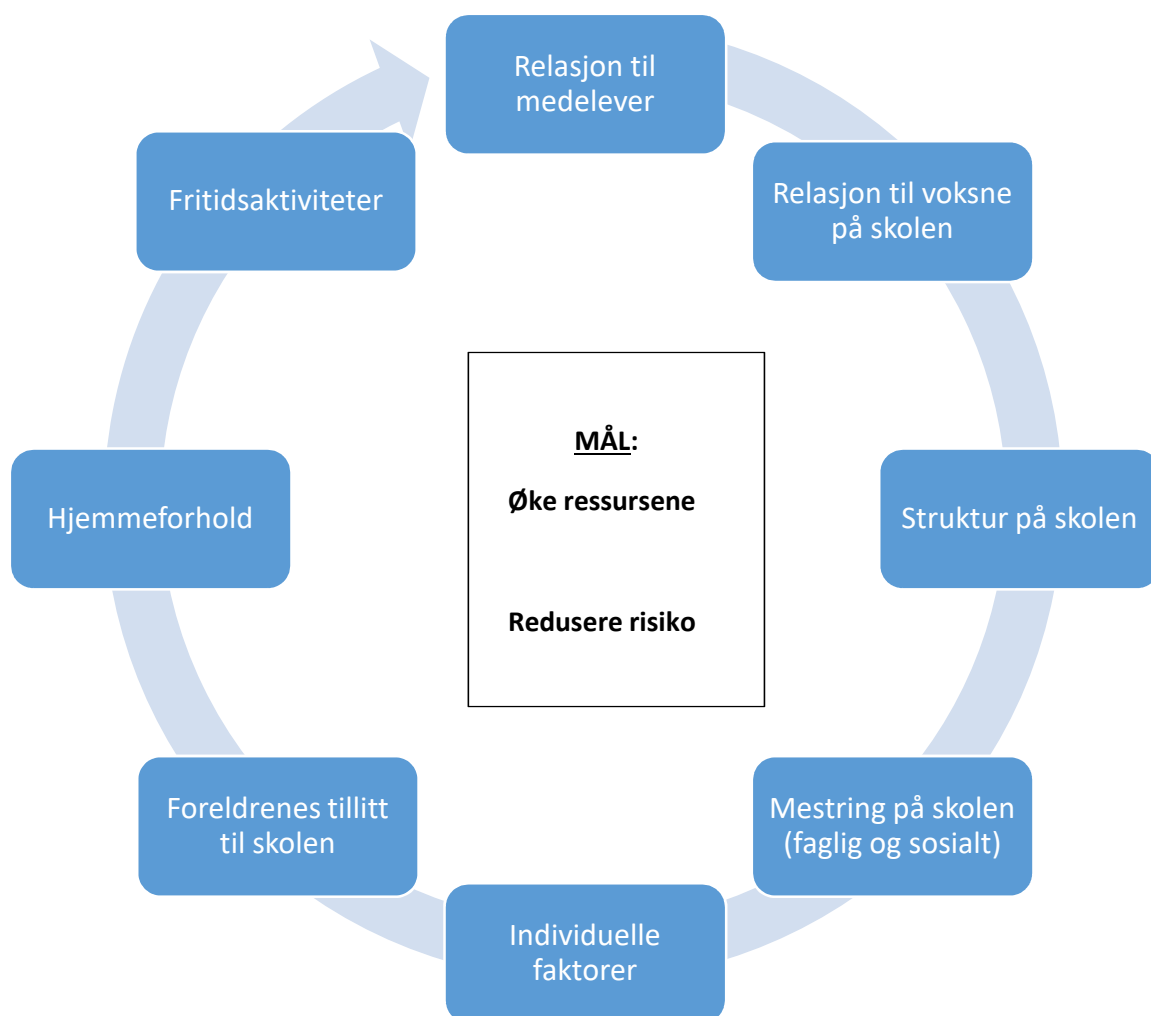
Tema som skal kartlegges i henhold til tiltakssirkelen er:

RELASJON TIL MEDELEVER - RELASJON TIL VOKSNE PÅ SKOLEN- STRUKTUR PÅ SKOLEN- MESTRING PÅ SKOLEN- INDIVIDUELLE FAKTORER - FORELDRES TILLIT TIL SKOLEN- HJEMMEFORHOLD- FRITIDSAKTIVITETER

Figur til bruk i samarbeidsmøter mellom hjem og skole.

Denne figuren inneholder ulike tema/bokser som man vet virker inn på fravær, uavhengig av årsak til fravær. Det er derfor viktig at man kartlegger hva som er bra (ressurser) og hva som eventuelt er vanskelig (risiko) for hver boks. Det kan hjelpe oss rundt å se hvor det er viktig at vi setter inn tiltak til det beste for eleven. Det kan hende man må bruke mer enn ett møte på denne kartleggingen, og man kan også ta sirkelen frem senere i samarbeidet (om fraværet vedvarer), for å se om noe har endret seg underveis.

Kilde: Basert på Otnes (2016)

<p>Relasjon til voksne på skolen</p> <p><u>Ressursfaktorer:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Har god relasjon til kontaktlærer • Er sjarmerende, lett å like for voksne • Liker rådgiver • Liker samme obskure rockeband som musikk lærer <p><u>Risikofaktorer:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Redd for kritikk fra engelsklærer når han gjør feil • Flau etter å ha skjelt ut mattelærer • Redd for å være mislikt av rektor fordi han er «vanskelig» • Far snakker av og til nedsettende om noen av lærerne <p><u>Tiltak:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontaktlærer setter av tid til faste samtaler med eleven. • Rådgiver møter eleven i skolegården om morgenen for en periode • Rektor hilser vennlig når hun møter eleven i gangen • Foreldre snakker positivt om lærere og skolen • Mattelærer tar initiativ til en samtale med eleven • Kontaktlærer snakker med engelsklærer om elevens opplevelse • Musikk lærer er ekstra oppmerksom, og slår av en prat når det er naturlig 	<p>Struktur på skolen</p> <p><u>Tiltak:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontaktlærer og elev utarbeider redusert timeplan • Ledelsen sjekker om rutiner for registrering av fravær følges • Eleven lager plan for uka i samarbeid med rådgiver/kontaktlærer • Kontaktlærer sørger for å sikre forutsigbarhet for eleven ved å gi beskjed ved f. eks. planlagt vikar eller spesielle aktiviteter på skolen • Rektor/avdelingsleder vurderer sammen med kontaktlærer om gruppeinndelinger og klasseromsstruktur er hensiktsmessig for eleven • Miljøarbeider organiserer lekegrupper i friminuttene
	<p>Mestring på skolen</p> <p><u>Tiltak:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontaktlærer/faglærer sjekker ut om eleven trenger mer utfordringer • Jobbe for å dempe fokus på prestasjoner, f.eks. muntlige prøver eller åpen bok prøver • Skole/PPT kartlegger eventuelle lærevansker • Justere mengde/type lekser • Undervisning i små grupper • Foreldre/foresatt hjelper til med lekser
<p>Hjemmeforhold</p>	<p>Relasjon til medelever</p>

<p><u>Tiltak:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Foreldre jobber med morgenrutiner for å få bedre start på dagen • Helsepsykeleier bistår foreldre i å få gode rutiner • Far kontakter Familievernkontoret for å få hjelp til å samarbeide bedre som skilte foreldre • Skolen vurderer om Barnevernet bør involveres • Mor kjører til skolen for en periode • Foreldre innfører faste kveldsrutiner og begrensning av elektronikk før leggetid. 	<p><u>Tiltak:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Koble eleven til en medelev (læringspartner) • Eleven får være hjelpelærer i musikktime • Plassere elev i grupper sammensatt kun av elever hun/han er trygg på • Lage klasseregler for godt miljø og samspill • Fadderordning • Klassen sender brev/SMS til eleven med hyggelig hilsen ved lengre fravær • Mulighet for å skifte i egen garderobe
<p>Individuelle faktorer</p> <p><u>Tiltak:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontaktlærer legger til rette for å kunne bruke interesser/hobber i skolearbeidet • Lærere legger merke til og kommenterer positive egenskaper (f.eks. hjelpsomhet, tålmodighet, ol.) • Støttesamtaler hos rådgiver/helsepsykeleier • Vurdere behov for henvisning til BUP. • Mulighet til å trekke seg tilbake: få arbeide alene på biblioteket når det er mye bråk i klassen 	<p>Foreldrenes tillitt til skolen</p> <p><u>Tiltak:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Når avtaler ikke følges opp, sjekk ut hva det handler om • Skolen har ansvar for god dialog når foreldre klager eller er misfornøyd • Rektor inviterer foreldre til samtale • Foreldre med egne negative skoleerfaringer unnlater å formidle disse til barna • Rask beskjed til foreldre når elever uteblir uten beskjed • Kontaktlærer sender SMS til foreldre hvis eleven ikke har møtt • Lærere passer på å formidle til foreldrene at de liker elven

Kartleggingssamtale ved bekymring for fravær	
Rammer for en god samtale	<ul style="list-style-type: none"> • Sørg for gode fysiske rammer for samtalen. Velg et møterom der dere ikke blir forstyrret og avtal på forhånd hvor lang samtalen skal være. • Avklar med eleven om hen vil være med på samtalen. Hvis eleven ikke deltar, er det viktig at eleven opplever å få god informasjon om hva som blir sagt og gjort, og hvorfor. • Forbered deg godt. Forhør deg i forkant av møtet med andre lærere eleven forholder seg til, ansatte på SFO, etc. som kan bidra med viktig informasjon. • Ta høyde for følelsesmessige reaksjoner hos foresatte og elev. • Bekreft og anerkjenn følelsene uten å gå i forsvar.
Samtalens start	<ul style="list-style-type: none"> • Start med å informere om at et av formålene med samtalen er å dele skolens bekymring for elevens skolefravær. • Gi en konkret tilbakemelding på omfanget av fraværet. Informer om at skolen har rutiner for oppfølging av alvorlig skolefravær og at dette innebærer at det gis informasjon til skolens ledelse, samt at det gjennomføres en samtale med målsetting om å komme frem til tiltak som vil gi en normal tilstedeværelse. • Informer om at skolen har ansvaret for at elever har en god og trygg skolehverdag og at foreldre har ansvar for at eleven kommer til skolen. Elever har opplæringsplikt, og foresatte har ansvar for at skolen får gitt den opplæringen. • Det kan være nyttig å vise foresatte veilederen for alvorlig skolefravær.
Forslag til spørsmål: Eleven	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan trives du på skolen og på fritiden? Har du venner på skolen? Hva liker du å gjøre på fritiden? Er det noe du opplever som vanskelig eller ubehagelig på skolen? Er det spesielle fag du liker / ikke liker? Hvordan opplever du prøver? Hvordan går det med lekser? • Er det noen lærere eller andre voksne på skolen som du har et godt / ikke godt forhold til? Blir du plaget eller mobbet på skolen, i friminutt, på skoleveien eller i fritiden? • Hva gjør du når du ikke er på skolen? • Hvordan kunne du ønske at skoledagen din var?

Forslag til spørsmål foresatte	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan opplever du/dere at barnet trives på skolen/fritiden? • Opplever du/dere at det er spesielle årsaker til at barnet ikke er på skolen? • Kan det være forhold på skolen som gjør at barnet har fravær? Har dere tillitt til skolen? • Kan det være forhold utenfor skolen som gjør at barnet har fravær? • Er det helsemessige årsaker til at barnet er borte fra skolen? • Hva gjør eleven når han/hun er hjemme fra skolen? Hvordan er elevens morgenrutiner? Kveldsrutiner? <p>Kartlegg foresattes behov for støtte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er det noe du/dere som foresatte har behov for hjelp til? Hvem kan hjelpe? • Hva tenker du/dere at skolen kan gjøre for at barnet skal komme på skolen? • Gi en kort oppsummering av samtalen. Avtal veien videre. • Avklar tydelige rammer for videre kontakt: avklar hyppighet for kontakt, bli enige om bruk av e-post/sms/telefonid. <p>Personsensitiv informasjon skal ikke sendes på e-post.</p>
Samtalens avslutning	<ul style="list-style-type: none"> • Fyll ut samarbeidsavtalen med aktuelle tiltak, og avtal tid for et evalueringsmøte innen tre uker. • Dersom det er behov for ytterligere kartlegging, eller det ikke er tydelig hvilke tiltak som bør iverksettes, avtales et nytt møte innen en uke. Ledelsen skal være representert.
Etter samtalen	<ul style="list-style-type: none"> • Har du gjort deg noen tanker om hvilke faktorer som kan være utløsende og opprettholdende for problematikken? • Er det behov for å drøfte saken anonymt med PPT og/eller barnevern? • Gjør en vurdering om det er nødvendig med bekymringsmelding til barneverntjenesten. Er du i tvil kan du ringe barneverntjenesten og drøfte saken anonymt. • Skriv referat og send kopi til foresatte.

Tips til elevsamtalen

Når fraværet vedvarer blir det flere samtaler med eleven. Det er viktig å få til gode samtaler som ikke oppleves som ensidig press på eleven. Eleven er i en sårbar situasjon og gode samtaler vil kunne hindre at situasjonen låser seg ytterligere. Ofte er årsakene til fraværet sammensatte. Dette er det viktig å ha med seg i dialog med eleven. Det er avgjørende at eleven erfarer at skole, foreldre og andre aktuelle viser at de tar sin del av ansvaret for situasjonen.

Når eleven «velger» å være hjemme, er det fordi alternativet for tiden oppleves verre. Denne opplevelsen skal vi ha respekt for. De fleste barn og ungdommer som er borte fra skolen, kort eller lenge, vil oppleve noen grad av ambivalens. Ambivalens innebærer å ønske to motstridende ting samtidig. Man vil være på skole, og man vil være hjemme. Nedenfor ser vi et eksempel på hvordan dette kan se ut for en tenkt person. Punktene vil være forskjellig fra elev til elev.

I samtale med eleven er det viktig å anerkjenne denne dobbeltheten. Tiltakssirkelen er et godt utgangspunkt for å utforske denne: **Hvordan kan vi redusere de negative sidene ved å være på skolen, og hvordan styrke det positive?** Mulighetene for endring ligger nettopp i å endre balansen i dette regnskapet, slik at skole igjen fremstår som beste alternativ.

Positivt med å være hjemme: <ul style="list-style-type: none"> • Slippe stress og mas • Slippe å forholde seg til alt som er vanskelig • Slappe av/spille spill	Positivt med å gå på skolen: <ul style="list-style-type: none"> • Være normal • Treffe venner • Lære • Nå sine mål for fremtiden
Negativt med å være hjemme: <ul style="list-style-type: none"> • Føle seg annerledes • Miste kontakt med andre • Kjedelig • Blir deprimert	Negativt med å gå på skolen: <ul style="list-style-type: none"> • Opplevelse av å ikke mestre • Opplevelse av manglende tilhørighet • Mange krav og forventinger

Samarbeidsavtale mellom elev, foresatte, skole

Dato i dag: Elev: .....

Skole og klasse : .....

Kontaktlærer:.....

Når startet fraværet:

Hvor stort omfang er fraværet nå:

Hypoteser om årsaker eller opprettholdende faktorer for fraværet?

Elevens opplevelse og uttalelser om hvorfor det er vanskelig å komme på skolen:

Hovedmål i samarbeidsavtalen: Hensikten med samarbeidsavtalen er å utarbeide tiltak sammen slik at elevens skolefravær reduseres. Hovedmål for samarbeidet er at eleven kommer tilbake på skolen.

Delmål	Konkrete og målbare tiltak	Ansvarlig	Tidsperspektiv
		Skole	
		Foresatte	
		Elev	

Avtalen gjelder i perioden: .....

Evalueringsavtale skjer på samarbeidsmøte innen tre uker. Dato for nytt møte: .....

Foresatte

Kontaktlærer

Evaluering av samarbeidsavtale

Evaluering av delmål. Evaluering bør også skje fortløpende sammen med eleven med vekt på mestring av delmål. Evaluering av samarbeidsavtalen skal gjøres innen tre uker fra utarbeidelsen. Vurder hvorvidt tiltakene har vært fungert for eleven

Hovedmål:

Evaluering av delmål	Evaluering av tiltak	Videre plan	Frist

Status og behov videre i saken etter evaluering av tiltak i samarbeidsavtale (om eleven ikke er tilbake på skolen skal det utarbeides en ny samarbeidsavtale med tiltaksplan for ny periode):

Koordinator i sak:

Elev

Foresatte

Kontaktlærer